

PANDEMİ SÜRECİNDE YÜKSEKÖĞRETİMDEKİ TİYATRO EĞİTİMİNE DAİR SORULAR/ÖNERİLER: TÜRKİYE ÖRNEĞİ¹

Duygu Çelik²

Özet

Bu çalışmanın konusu; pandemi süreciyle dijitalleşen Türkiye yükseköğretimdeki tiyatro eğitimidir. Değişen dünya tiyatro disiplinini doğrudan etkilemektedir ve eğitim sorunları global, ulusal ve bölgesel ölçekte olmak üzere her geçen gün akademik alanı değişime zorlamaktadır. Çalışma kapsamında; dijitalleşmenin tiyatro eğitiminde tarih/teori/eleştiri, oyunculuk, dramatik yazarlık ve tasarım alanlarında yansımalarına dair sorular sorulması, Türkiye yükseköğretimi odaklı öneriler sunulması amaçlanmaktadır. Çalışmada; ‘sezgisel sorgulama’ ile pandemiye ilişkin yaşanan tecrübenin akademik alandaki etkisinin anlamı ve önemi üzerine düşünülmektedir. Nitel araştırmanın doküman analizi yöntemiyle veriler toplanarak ‘kişisel bağ ve deneyim’ stratejisi ile öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Tiyatro, Yükseköğretim, Pandemi, Dijitalleşme, Covid-19.*

QUESTIONS/ SUGGESTIONS ABOUT THEATER IN HIGHER EDUCATION IN THE PANDEMIC: THE CASE OF TURKEY

Abstract

The subject of this paper is theater education in higher education in Turkey which digitized during the pandemic. The changing circumstance around the world is also affecting the discipline of theatre and academia is forced to find global, national, and regional solutions to these new problems about theatre education. In the scope of this study, it is intended to ask questions about the reflection of digitalization in theater education after the pandemic in the fields of history/theory/criticism, acting, playwriting, and stage design and to serve suggestions that focus on Turkey’s higher education. In the study it is contemplated on the meaning and importance of pandemic that affected the academic field by ‘heuristic inquiry’. Data is collected through the document analysis method of qualitative research and suggestions are presented with the strategy of ‘personal bond and experience’.

Keywords: *Theater, Higher Education, Pandemic, Digitization, Covid-19.*

Giriş

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), ilk defa 31 Aralık 2019’da Çin’in Wuhan kentinde görülen Covid-19 virüsünün yol açtığı salgını 11 Mart 2020 tarihinde bir pandemi olarak nitelendirmiştir. O zamana kadar 114 ülkede 118.000’den fazla vaka rapor edilmiş ve 4291 ölüm kaydedilmiştir. (WHO/Europe) Türkiye ise yaklaşan salgınla ilgili çalışmalarına henüz ülkede vaka tespit edilmeden 10 Ocak’ta başlamış ve T.C. Sağlık Bakanlığı Bilimsel Danışma Kurulu 22 Ocak’ta ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. İlk vaka 11 Mart 2020 tarihinde görülmüştür. (T.C Sağlık Bakanlığı, 7 Aralık 2020) DSÖ Avrupa Bölge Direktörü Dr. Hans Henri P. Kluge tarafından yapılan basın açıklamasında 25 Şubat 2021 tarihi itibarıyla; Avrupa Bölgesinde yaklaşık 38 milyon Covid-19 vakası ve 850.000 ölüm bildirilmiştir (Kluge, 2021). Aynı tarihe kadar Türkiye’de 2.674.766 vaka ve toplam 28.358 ölüm kaydedilmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 25 Şubat 2021).

¹ Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nin 15-16 Nisan 2021 tarihlerinde çevrimiçi gerçekleştirdiği ‘AART Uluslararası Anadolu Sanat Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr.Öğrt. Üyesi. Munzur Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü email:duygucelik@munzur.edu.tr

Pandemi ve Yükseköğretimde Dijitalleşme

'Yeni normal' olarak adlandırılan yaşadığımız dönemde salgının seyrine göre her alanda güncellenen kararların, 'yeni normal'in 'yeni'sini sürekli eskittiği/güncellediği görülmektedir. Yükseköğretim de kendi 'yeni' yüzünü krizin tam da içindeyken aldığı kararlarla şekillendirmeye devam etmektedir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç 20 Nisan 2020 tarihli açıklamasında, ilk vakanın görüldüğü tarihte, öğrenci sayısı (özellikle yabancı uyruklu) yüksek üniversitelerin rektörlerinin (aralarında Corona virüs Bilim Kurulu'nun bazı üyelerinin de yer aldığı) enfeksiyon alanında uzman akademisyenlerin ve YÖK Yürütme Kurulu üyelerinin katılımıyla YÖK'te bir toplantı gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Toplantıda üniversitelerde 'Koronavirüs Komisyonu' kurulması, süreci yürütecek bir rektör yardımcısının belirlenmesi kararlaştırılmıştır (Saraç, 20 Nisan 2020). Cumhurbaşkanı başkanlığında yapılan 12 Mart 2020 tarihli toplantıda alınan kararla yükseköğretim kurumlarında 16 Mart tarihinden itibaren üç hafta eğitime ara verilmiştir. (T.C. Sağlık Bakanlığı, 13 Mart 2020) 18 Mart 2020 tarihli basın açıklamasıyla, YÖK'ün uzaktan öğretim faaliyetleri için mevzuat, altyapı, insan kaynakları, içerik, uygulama temel alanlarındaki çalışmaları ilan edilmiştir. Uygulamalı dersler için alınan karar, teorik kısımlarının uzaktan öğretimle yürütülmesi, uygulama çalışmalarının ise 'doğru zamanda sıkıştırılmış takvim programı' ile planlanması olmuştur (Saraç, 18 Mart 2020). 26 Mart 2020 tarihinde bahar döneminde yüzyüze eğitim yapılamayacağı açıklanmış, uzaktan eğitim; açıköğretim ve dijital öğretim ile yürütülecek programların ve uygulamalı derslerin yaz aylarında tamamlanacağı belirtilmiştir (Saraç, 26 Mart 2020). 11 Mayıs 2020 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu toplantısında da 'dönem sonu sınavları ile bu eğitim ve öğretim yılına ait diğer sınavların yüz yüze gerçekleştirilmemesine, bu sınavların üniversite yetkili kurullarınca tercih edilecek 'dijital imkânlar' veya 'ödev, proje gibi alternatif yöntemlerin uygulanarak' yapılmasına karar verilmiştir' (YÖK Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 11 Mayıs 2020). YÖK, uzaktan eğitimle ilgili 207 üniversiteden 1 milyon 255 bin öğrenci ile 27 bin 820 öğretim elemanının katıldığı bir anket düzenlemiş; 18 Şubat 2021 tarihinde açıklanan sonuçlara göre, öğretim elemanlarından sadece %4'ünün güzel sanatlar alanından görüş bildirdiği belirtilmiştir (Yükseköğretim Kurumu, 18 Şubat 2021a). Pandemi sonrasındaki (uygulama dersleri hariç) eğitim süreci ile ilgili ise; 'öğretim elemanlarının %44'ü tamamen sınıf içinde yüz yüze eğitim olmalı cevabını vermişken; %56'sı derslerin online veya online destekli (karma) olmasını tercih etmiştir' (Yükseköğretim Kurumu, 18 Şubat 2021a). Güzel Sanatlar alanından katılan öğrencilerin ise; yüzde 43,5'i eğitim sürecinin tamamen sınıf içinde yüz yüze olmasını isterken, yüzde 29,4'ü tamamen online olmasını, yüzde 27,2'si ise pandemi sonrasındaki eğitimin karma olmasını istemektedir (Yükseköğretim Kurumu, 2021b).

Türkiye'de pandemi sürecinde sahne sanatları ya da özelden tiyatro eğitimi odaklı ulusal ölçekli bir çalışma henüz yapılmadığı için alanın etkilendiği noktaları tespit etmek güçtür. Belirtmek gerekir ki; tiyatro akademisi pandemiye kadar olan sorunlarını kısa süre önce gerçekleştirilen akademik toplantılarda tartışmaya açmıştır. Türkiye'de yükseköğretimde tiyatro eğitimi odaklı son akademik toplantı, Maltepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü tarafından 17-18 Ocak 2020 tarihlerinde düzenlenen tiyatro eğitimi veren bölümlerin akreditasyon sorunları ve çözümlerinin tartışıldığı çalıştaydır. Çalıştaya, tiyatro alanında aktif eğitim veren ya da eğitim kadrosunu kuran ama henüz öğrenci almayan 35 üniversitenin 30'undan toplam 72 öğretim elemanı katılmıştır. Türkiye'de tiyatro temel alanında eğitim veren bölümlerin akreditasyon koşullarını ana sanat dalları bağlamında ilk kez tartışmaya açtığı bu çalıştayda çok önemli bir adım atılmış; 'fiziki mekan, akademik ve teknik personel, müfredat' başlıkları için alanın uzmanları (Oyunculuk, Sahne Tasarımı, Dramatik Yazarlık ve Teori) tarafından daha sonra geliştirilmek üzere standartlar belirlenmiştir. Yakın geçmişte tiyatro eğitime dair belirlenmiş ulusal ölçekteki sorunlardan bazıları; yüksek lisans ve doktora programlarının ve programlardan mezun olanların sayısının azalması, eğitimci istihdamının yetersiz olması, fiziki altyapıların asgari koşulları sağlayamaması, müfredatların güncellenmesi, tiyatro bölümlerinin önce üniversitelerde sonra YÖK nezdinde temsiliyet bulamaması, program adlarında bir ortaklık yakalanamaması olarak sıralanabilir. Bunun yanı sıra herhangi bir planlama yapılmadan açılan yeni tiyatro bölümlerinin de yeni kamburlar yarattığını söylemek yanlış olmayacaktır. Mevcut sorunlarla girilen pandemi sürecinin yeni sorular/sorunlarla ve sunduğu dijitalleşme imkanlarıyla Türkiye tiyatro akademisini değişime zorladığı aşikardır. Sorunun geleneksel tiyatro eğitiminin sadece online olarak yapılması olmadığı görülmektedir. Zira 'Yeni' tiyatro, 'bu tiyatro değildir' itirazlarının içinde varlığını sürdürme motivasyonu ile henüz deneyseldir: zoom tiyatroları, whatsapp tiyatroları, radyo/kulak tiyatroları, sahneden canlı yayınlar, vb. Kabul etmek gerekir ki; bu deneysel çalışmalar pandemi sürecinin içinde refleksif ve belki de geçici bir yaratımın ötesine geçememe potansiyelini taşıırken diğer yandan yeni bir tiyatro anlayışının öncü adımları olarak da görülebilir. Dolayısıyla; tiyatronun mekanını bundan sonra dijital mecra olarak mutlak kodlamak doğru olmayacaktır;

fakat bu deneysel çalışmaların tiyatro eğitiminin nasıl olması gerektiğine dair soruları da beraberinde getirdiği gerçeğini kabul etmek gerekir. Başka bir ifadeyle; tiyatronun pandemi dönemindeki varlık krizi akademiye şekillendirmeye muktedirdir. 'Bu tiyatro değildir' itirazları yakın geleceğin önemli tartışmasıyla bizi baş başa bırakmaktadır: Öyleyse tiyatro nedir/ne değildir? Bu sorunun post-pandemi sürecinde tiyatro akademisinin yeniden yapılanmasında kilit bir rol taşıyacağı aşikardır. Bu ve benzeri soruların tartışılacağı ulusal ölçekli eğitimci ve öğrenci paylaşım ağları kurulmasının hem sürece dair nicel veriler toplanması noktasında hem de tiyatro eğitiminin gereklerini belirleme ve ortak havuzlardan gerekleri karşılama noktasında önemli bir adım olacağını söylemek mümkündür. Bu çalışma kapsamında genel ve ana sanat dalları bazında sorduğum(uz) sorularla³ online tiyatro eğitimine geçerken düşünmemiz gerekenler noktasında öncelikli olarak düşünülmesi gereken konular aşağıda sorular kapsamında sunulmuştur:

Genel Sorular

1. Bölümlere giriş şartları (yetenek sınavı, taban puanlar vb.) güncellenmeli midir?
2. Bölümlerdeki maksimum öğrenci kontenjanı ne olmalıdır?
3. Yeni ölçme ve değerlendirme yöntemleri neler olmalıdır?
4. Yeni öğrenme kazanımları neler olmalıdır?
5. Eğitimcilerin mesleki yeterlilikleri nasıl değerlendirilmelidir? İstihdam sorunu nasıl çözülmelidir?
6. 'Yeni Müfredat'ta zorunlu, ön koşullu dersler neler olmalıdır? Eğitimcinin haftalık ders yükü (senkron, asenkron, hibrit) toplam kaç saat olmalıdır?
7. Eğitimci ve öğrenci için bilgi teknolojisi güvenliği ve mahremiyet nasıl sağlanmalıdır?

'Yeni' Tiyatro Tarihi/Teorisi/Eleştirisini

1. Geleneksel Tiyatro Tarihi/Teorisi/Eleştirisini eğitimi online nasıl verilmelidir?
2. 'Yeni eleştirmen' kimdir?
3. Online gösterimler için yapılan 'Yeni Eleştiri'nin 'Sinema Eleştirisini'nden farkı nedir? (Alperen Kartal)
4. Whatsapp, popcast, clubhouse, zoom gibi platform tiyatrolarının dramaturji çalışmaları nasıl yapılmalıdır? (Deniz Başar)
5. Dijitalleşme odaklı Pandemik ve Post-Pandemik bir tiyatro teorisinden bahsetmek mümkün müdür?

'Yeni' dramatik yazarlık

1. 'Yeni Yazar' kimdir?
2. Geleneksel dramatik yazarlık eğitimi online nasıl verilmelidir?
3. 'Yeni Tiyatro'nun yeni dramatik yazarlık temrinleri nasıl olmalıdır?
4. Platform tiyatro yazarlığının dramatik yazarlık mesleki yeterliliğinden farkı var mıdır? Varsa nedir/ne olmalıdır?

³ Başlıklar, 2020 yılında Eylem Ejder ve Handan Salta ortaklığıyla kurulan 'Kritik Kolektif' adlı bağımsız eleştiri inisiyatifinin 'Beraber' kolektifinin katılımcıları ile google döküman olarak paylaşmıştır. Soru sahipleri parantez içlerinde belirtilmiştir.

‘Yeni’ Oyunculuk

1. ‘Yeni oyuncu’ kimdir?
2. Geleneksel oyunculuk eğitimi online nasıl verilmelidir?
3. ‘Yeni oyuncu’ nun öğrenme kazanımlarında yeni temel beceriler ve bilgiler ne olmalıdır?
4. Dijital alanda eğitimcinin ve oyuncu adayının mahremiyet alanı nasıl tanımlanmalıdır?

Yeni’ Sahne Tasarımı

1. ‘Yeni sahne tasarımcısı’ kimdir?
2. Geleneksel sahne tasarımı eğitimi online nasıl verilmelidir?
3. ‘Yeni sahne tasarımcısı’ nın öğrenme kazanımlarında yeni temel beceriler ve bilgiler ne olmalıdır?

Bu taslak soruların disiplinin uzmanları tarafından ana sanat dallarının özgün niteliklerine göre güncellenerek tartışmaya açılmasıyla parçadan bütüne doğru giden (ana sanat dalı-bölüm-Türkiye’deki bölümler...) bir kriz yönetiminin yapılması mümkün gözükmemektedir. Ayrıca bu soruların Türkiye’ye özgü olmadığı da yurtdışında yapılan çalışmalara bakıldığında takip edilebilmektedir. Örneğin; The Drama Review Dergisi 2020 Sonbahar sayısında ‘Covid-19’ dan sonra, Ne?’ başlıklı bir foruma yer vermiştir. Editör Richard Schechner, derginin editörlerine üç tane soru (1. Performans Sanatı, tiyatro, dans ve müzik nasıl değişecek/farklı olacaktır? 2. Öğretim ve Öğrenim nasıl değişecek/farklı olacaktır? 3. Bu değişiklikler sizi ve çevrenizdeki sanatçıları, akademisyenleri, öğrencileri nasıl etkileyecektir?) göndermiş ve cevapları yayınlamıştır (2020, s. 191-224). ArtsPraxis Dergisi de New York Üniversitesi’nden Jonathan P. Jones’un editörlüğünde sadece üniversitelerde değil; K12 kurumlarındaki tiyatro eğitimi üzerine özel bir sayı yayınlamıştır. (2020) Northwestern Üniversitesi’nden Prof. Tracy C. Davis de 23 Mart 2020 tarihli ‘Pandemi Sürecinde Performans Sanatları Eğitimi’ (2020) başlıklı yazısında aynı üniversitede sahne sanatları alanında çalışan akademisyenlerin online eğitim konusundaki görüşlerine yer vermiştir. Müzikal Tiyatro alanında çalışan Roger Ellis, ‘performans nedir?’, ‘öğretmek nedir?’, ‘öğrenmek nedir?’ sorularının merkezinde bir eğitimci olarak şu ana kadar yapılanları yeniden kavramsallaştırmak için mevcut krizi fırsata çevirmekten söz etmektedir. Ellis’in sözünü ettiği temel sorgulamanın tiyatro eğitiminin yeniden yapılanmasında önemli bir işlevi yerine getireceğini düşünüyorum; çünkü ‘yeni normal’, ‘yeni oyuncu’ nun; ‘yeni tiyatro yazarı’ nın; ‘yeni eleştirmen’ in; ‘yeni tasarımcı’ nın eğitiminin nasıl olması gerektiğini ‘ertelemeyen’ düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Elbette bugünden ‘yeni oyuncu kimdir?’ sorusuna cevap vermek mümkün gözükmemektedir. Hatta ilk sorulması gereken soru ‘yeni’ oyuncu/tasarımcı/yazar/eleştirmen denilen bir ‘yeni’ nin olup olmadığıdır. Global ölçekli bu zorunlu değişimi ilginç kılan, alanın kendi krizinden kaynaklı olmamasıdır ve çözüm acildir. Kaliforniya Davis Üniversitesi Tiyatro ve Dans Programında ‘temel oyunculuk’ dersi veren Michele Aprina Leavy, (2020) sürecin henüz başında sosyal medya platformlarında sanat eğitimcileri gruplarının arttığını; bu platformlarda web adresleri, alıştırma, pedagojik bilgilerin paylaşıldığını anlatırken o dönem için ‘vahşi Batı gibiydi!’ benzetmesini yapmaktadır.⁴ Eğitimcilerin sorunlarını ve önerilerini paylaştığı önemli bir ağ, Loyola Marymounth Üniversitesi Performans Pedagojisi Programında (performance pedagogy) çalışan Daphnie Sicre’in yaptığı çağrıyla kurulmuştur. Sicre, ‘online tiyatro öğretimi: Koronavirüs Salgını Ortasında Pedagojide Bir Değişim’ (2020) başlığıyla herkesin erişimine açık bir google döküman sayfası paylaşmış; eklemelere açık -şu ana kadar- 55 sayfalık bir rehber hazırlamıştır. Rehber’in içindeki bazı başlıklar şöyle sıralanabilir: Öğrenciler ve Erişilebilirlik, Öğretim Pedagojileri, Teknoloji/Platformlar, Online Eğitimle İlgili Kaynaklar, Online Tiyatro Eğitime Geçerken Düşünmemiz Gerekenler, Online Oyunculuk Sınıfı (online acting class) nedir? Online Tiyatro Öğretimi Makaleleri, Kaynakları, Online Prodüksiyonlar/Festivaller, Web seminerleri, Oyunculuk tekniği dersleri, Oyunculuk/Dans-Hareket/ Ses/ Doğaçlama/ Müzikal tiyatro/ Hikaye anlatıcılığı/ Yönetmenlik/ Shakespeare/ Kukla/ Commedia dell’Arte/ Tiyatro tarihi/ Dramatik yazarlık/ Dramaturji/ Eğitimde tiyatro/ Ötekilerin tiyatrosu/ Hip hop tiyatrosu/ Sahne Tasarımı/ Ses tasarımı ve Tiyatro işletmeciliği üzerine Ödevler, Çalışmalar, Popcastler ve Online Hakemli Dergiler... Pandeminin başlangıç noktasını belirlediği yolda benzer sorunlarla mücadele ederek ilerlemeye çalışan akademisyenler için tiyatro eğitime dair kurulan bu ve benzeri paylaşım ağlarının

⁴ Örnek paylaşım platformları için bkz. HASTAC ([http-1](http://1)) ve ATHE ([http-2](http://2))

geniş kapsamlı bir erişilebilirlik potansiyeli taşıdığı açıktır. Buna rağmen pandeminin Türkiye'deki tiyatro eğitimindeki etkilerinin global ölçekli tartışmalarda yer almadığı görülmektedir. Tiyatro akademisinin yurtdışı ile iş birlikleri kurması ve önce ulusal ölçekli ardından global ölçekli eğitim tartışmalarında yer alması/görünür olması önemlidir. Ancak o zaman disipline özgü sorunlar netleşebilecek ve ortak çözüm arayışlarına gidilebilecektir. Münferit çalışmalardan biri olan '5G:XR from Brighton and Istanbul' adlı projeyi burada ayrıcalıklı bir noktada anmak gerekir. '5G ve XR teknolojilerinin sahne sanatları ve oyun sektörü üzerindeki etkilerini ve potansiyelini İngiltere ve Türkiye özelinde' (Tiyatro Dergisi, 2021) tartışmayı amaçlayan Tiyatro Kooperatifi'nin de dahil olduğu proje, İngiltere'den Brighton Üniversitesi ile Brunel Üniversitesi ve İstanbul'dan Bahçeşehir Üniversitesi ile Bilgi Üniversitesi iş birliğiyle yürütülmektedir.

İlk bakışta pandemiyle beraber gelen kaçınılmaz dijitalleşmenin eğitim alanındaki şartları eşitlediğini ve mekandan, zamandan muaf imkanlar sunduğunu düşünmek mümkündür. Buna örnek olarak; online eğitim platformları verilebilmektedir. Türkiye menşeli Udey, Bilgeİş, İstanbul İşletme Enstitüsü, ÜniversitePlus, Akademi Duru gibi online eğitim platformlarında birçok alanda eğitim alınabilmektedir; fakat tiyatro sanatına dair eğitimlerin az örnek ve tiyatro akademisi dışından eğitimcilerin verdiği derslerle sınırlı kaldığı görülmektedir. Online bir tiyatro eğitimi platformu kurulmasıyla tiyatronun özellikle teorik alanına dair çalışmaların geleceğe taşınması mümkün olabilecektir. Ayrıca akademiye çalışmayan tiyatro doktorları için de bu platformun bir istihdam sahası olarak değerlendirilmesi mümkündür. Diğer yandan; farklı ekollerin buluşmasıyla merkezi tiyatro eğitimi yapılanmasının diğer üniversitelere desteği de bu yolla iletilebilecektir. Birçok yerde altyapı hazırlığı yapılmadan açılan tiyatro bölümlerinde istihdam edilen tiyatro doktorları da bu platformlarda, hatta iş yükü sebebiyle zorluklar yaşayan merkez üniversitelerde ders verebilecektir. Ayrıca dijitalleşmenin getirdiği mekan muafiyeti ile çok kültürlü bir tiyatro eğitimi imkanının oluşturulabileceği de mümkündür. Çok kültürlülüğü gözetken müfredatların oluşturulmasına bir engel teşkil eden dersleri verecek eğitimci istihdamı da, dijital alanın mekan muafiyetinden yararlanarak farklı üniversitelerden sağlanabilecektir.

Dijitalleşmenin sağladığı bir olanakla Türkiye dışında da bu platformlardan tiyatro eğitimlerine katılmak mümkün olmaktadır. Örneğin; Coursera adlı platformda Prof. Dr. Christopher Balme'nin 'Tiyatro ve Globalizasyon' (Balme, t.y.) ya da Prof. Dr. Richard Schechner'in 'Performans Çalışmalarına Giriş' (Schechner, t.y.) derslerini online olarak alma şansı bulunmaktadır. Benzer şekilde edX adlı platform üzerinden Harvard Üniversitesi'nden online Shakespeare derslerini ya da Cambridge Üniversitesi'nden 'dramatik yazarlık' derslerini alma fırsatı herkese sunulmaktadır. Eğer İran, Küba ya da Kırım'dan değilseniz. ABD Yabancı Varlıklar Kontrol Ofisi (OFAC) yaptırım uyguladığı ülkelerde yaşayan öğrencilerin bu dersleri almasına izin vermemektedir. (Docherty, t.y.) Bu durum online eğitim platformlarının eğitimde fırsat eşitliğini temel alan misyonlarıyla çelişmektedir. Playbill Dergisi için Logan Culwell-Block'un pandemi sürecinde Amerika'daki on üniversitede tiyatro eğitimi ile ilgili yaptığı araştırma da (2020) bağlamı bu olmasa da eğitimde fırsat eşitliğine dair bir sorgulamayı görünür kılmaktadır. Örneğin; Carnegie-Mellon Üniversitesi, tiyatro öğrencilerine kamera, halka ışık, mikrofon, müzik sehpası, tripod gibi araçların olduğu bir teknoloji kiti sağlamıştır. Howard Üniversitesi Müzikal Tiyatro Bölümü de öğrencilere yönelik bir anket düzenleyerek, öğrencilerin dizüstü bilgisayar gibi ders için gerekli araçlara erişimi noktasında destek sağlamıştır. North Carolina Üniversitesi Sanat Okulu da yüz yüze eğitim için öğretim üyelerine ve vokalistlere yüz siperliklerinin yanı sıra KN95 maskeleri dağıtmış, Tiyatro Okulu'ndaki her sınıfa pleksiglas bölücüler kurulmuştur. New York Üniversitesi Tisch Sanat Okulu da 2020 Bahar döneminde uzaktan eğitime uygun düzenlenmiş 10 stüdyosunda üretilen 60'tan fazla projeyi dijital platformlarda sunmayı planlamaktadır. Cincinnati Üniversitesi ise; online, hibrit, yüz yüze eğitim modellerinin yanında HyFlex⁵ modelini de öğrencisine sunmaktadır. DePaul Üniversitesi, çevrimiçi derslere uygun olacak bir müfredat değişikliğine gittiklerini belirterek, zoom oyunları, sanal oyun yazarlığı festivalleri gibi prodüksiyon planlamalarını duyurmaktadır. Bu olanakların eğitimciye/öğrenciye sunulmasından daha önemli olan şey; verilen vaatlerin, sunulan imkanların eğitimciye/öğrenciye ulaşması olduğu, erişilebilirlik olduğu unutulmamalıdır. Sadece bir yönüyle barındırdığı çelişkiyi açıklamaya çalıştığımız erişilebilirliği ile 'olumlanan' dijitalleşmenin, bir tercih değil zorunluluk olarak eğitime genel etkilerinin bu çalışmanın kapsamını aştığını not düşerek, Türkiye'de öncelikli olarak pandemi ve dijitalleşme odaklı oluşan dezavantajlı tiyatro öğrencisi/eğitimcisi gruplarının tespit edilmesi ve yapılacak bölgesel ve ulusal ölçekli risk yönetiminin önemi oldukça yüksektir. Ayrıca eğitimde dijitalleşmeyle beraber özellikle uygulamalı dersler özelinde eğitimde özel alan kavramının tartışılması önemlidir. Siber güvenlik ya da dijital okuryazarlık gibi derslerin tiyatro eğitimi odaklı düzenlenmiş içerikleriyle müfredatlarda yer

5 HyFlex, hibrit (hybrid) ve esnek(flexible) kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. Hybrid modelde senkronize ve asenkronize yürütülen derslere öğrencilerin erişimi ortaktır. Oysaki; HyFlex yönteminde öğrenciye derse katılma konusunda farklı seçenekler sunulabilmektedir. Örneğin; öğrencinin yüz yüze yapılacak dersi yüz yüze, video konferans aracılığıyla ya da asenkronize bir şekilde dinleyebilmesi.

almasının da eğitimde erişilebilirlik ve özel alan gibi sorunlara çözüm olacağı muhtemeldir.

Sonuç Yerine

Dünyada ve Türkiye’de tiyatro akademisi, hem geleneksel eğitim programlarını online platformlara uyarlama kriziyle baş başadır hem de tiyatronun kendine dair tüm unsurlarıyla (yazar, eleştirmen, oyuncu, tasarımcı, seyirci) dönüşüm içinde olmasını görmezden gelemeyecek dinamik bir sürecin içindedir. Önerilerin mevcut krize dair bireysel bir düşünme/deneyimleme sürecinin sonucunda yazıldığını belirterek akademiye, tiyatro öğrencilerine açık online bir platformda eğitim krizinin tartışmaya açılmasının ve bir rehber kitapçık oluşturulmasının ilk olarak önerilmektedir. Diğer önerilere gelince:

1. Türkiye dışındaki tiyatro akademisinin yaptığı çalışmalar takip edilmeli, platformlarda Türkiye akademisi de yer almalıdır.
2. Yurtdışı ve yurtiçi iş birlikleriyle ulusal ve bölgesel ölçekli iş paketleri belirlenmeli ve risk yönetimi yapılmalıdır.
3. Ulusal ölçekli bir tiyatro akademisi paylaşım ağının oluşturulması sağlanmalı; online ortak ders havuzları oluşturulmalı, dijital kütüphaneler kurulmalıdır.
4. Geleneksel eğitim formlarını korumak ve geleceğe taşımak adına akademiye yer almayan tiyatro doktorlarının da dahil olduğu online kurs platformları kurulmalıdır.
5. Dijitalleşmeyi kabul eden ders müfredatları oluşturulmalıdır. Mesleki zorunlu dersler dışında siber güvenlik, dijital okuryazarlık gibi yeni dersler programlara eklenmelidir.
6. Tiyatro eğitiminde dezavantajlı gruplar tanımlanmalı ve bu grupların derslere erişilebilirliğinin sağlanması için risk yönetimi yapılmalıdır.
7. Merkezi bir tiyatro eğitimi yapılanmasından uzak durulmalı; kültürel çoğulculuğu, disiplinler arasılığını odağına alan özgün eğitim modelleri üzerine düşünülmelidir.
8. Hem istihdam yetersizliği hem de dağınıklığı sebebiyle aktif öğretime geçemeyen bölümlerde çalışan akademisyenler merkez üniversitelerdeki online eğitime dahil edilmelidir.

Mevcut eğitim krizine dair bir adım atmak amacıyla sorduğumuz sorular ve önerilerden mesafe alarak sonuç sözlerimize referans olarak Giorgio Agamben (2020) ‘evde kal!’ cümlesini en çok duyduğumuz zamanlarda ‘Ev alev alev yanarken’ başlıklı yazısındaki şu bölümde, pandeminin evlerimizi de birer yangın yerine çevirirken hakikati kimin dile getireceğini şöyle anlatır:

“Yanmakta olan evde daha önce ne yapıyorsanız onu yapmaya devam edersiniz, ama alevlerin size apaçık gösterdiği şeyi de görmeden edemezsiniz. Bir şeyler değişmiştir – yaptığınız şeyde değil, onu açığa vurma biçiminizde. Yanan evde yazılan şiir daha haklı ve hakikidir çünkü onu kimse duymayacaktır, çünkü alevlerden kaçabileceğinin hiçbir güvencesi yoktur. Ancak bir ihtimal bir okuyucu bulsa bile, o da o umarsız, anlaşılmasız, boşuk gürültüden kendisine seslenen şeyden kaçamayacaktır.”

Hakikati ancak duyulma ihtimali olmayanlar; alevlerin durmaksızın yuttuğu evin içinden konuşanlar dile getirebilir.”

Yükseköğretimin ‘zorunlu’ dijitalleşmesinin tiyatro eğitimine etkilerini bugünden konuşma zemininin kaygan olduğu aşıkardır; çünkü devam eden süreçte alınan (refleksif) kararların devamlılık arz edip etmeyeceği belli değildir. Bu çalışma, mutlak çözüm arayışından uzakta sürecin tam da içinden konuşmanın tekinsizliğini taşımaktadır. Ayrıca bu çalışma, soruların ana sanat dallarının özgün nitelikleri düşünülerek alanın uzmanları tarafından güncellenmesi, çözümlerin ulusal ve global ölçekli tartışılması noktasında geleceğe atılmış bir adım olarak kabul görmeyi dilemektedir. Sonuç

olarak; bu çalışma, daha haklı ve daha hakiki adımlar atmak için yangını kabul ederek, alevlerin durmaksızın yuttuğu evlerimizden, işyerlerimizden öğrencisiyle, akademisyeni ile hep beraber konuşmaya çalışmanın önemini hatırlatma niyetindedir.

Kaynakça

Agamben, G. (2020, 4 Kasım). Ev Alev Alev Yanarken (Çev: Ali Artun), eskop.<https://www.e-skop.com/skop-bulten/ev-alev-alev-yanarken/5924>. (Erişim tarihi: 2021, 3 Mart)

Balme, C. (t.y.). Theatre and Globalization. Coursera, <https://www.coursera.org/learn/global-theatre>. (Erişim tarihi: 2021, 5 Mart)

WHO/Europe. Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/novel-coronavirus-2019-ncov>. (Erişim tarihi: 2021, 1 Mart)

Culwell-Block, L. (2020, 31 Ağustos). How Top University Theatre Programs are Handling the Current Health Crisis. Playbill, <http://www.playbill.com/article/how-top-university-theatre-programs-are-handling-the-current-health-crisis>. (Erişim tarihi: 2021, 4 Mart)

Davis, T. C. (2020, 23 Mart). Teaching Performing Arts During the Pandemic, HowlRound Theatre Commons. <https://howlround.com/teaching-performing-arts-during-pandemic>. (Erişim tarihi: 2021, 4 Mart)

Docherty, A. (t.y.). Who can take this course?. edX. <https://www.edx.org/course/writing-successfully-for-the-stage?index=product&queryID=914b37509f284ea1036c8d2a9e78beb9&position=18>. (Erişim tarihi: 2021, 10 Mart)

http-1:HASTAC.<https://www.hastac.org/blogs/brinker-ferguson/2020/03/10/online-resources-teaching-context-covid-19>. (Erişim tarihi: 2021, 4 Mart)

http-2: ATHE. https://www.athe.org/page/resources_teaching_online. (Erişim tarihi: 2021, 4 Mart)

Jones, J. (2020). Educational Theatre in the Time of COVID-19. (Vol. 7). ArtsPraxis. New York Üniversitesi. <https://sites.google.com/nyu.edu/artspraxis/2020/volume-7-issue-2a>. (Erişim tarihi: 2021, 12 Mart)

Kluge, H. H. P. (2021, 25 Şubat). Statement – Update on COVID-19: WHO/Europe calls for action on post-COVID conditions/’long COVID’. WHO/Europe. <https://www.euro.who.int/en/mediacentre/sections/statements/2021/statement-update-on-covid-19-whoeurope-calls-for-action-on-post-covid-conditionslong-covid>. (Erişim tarihi: 2021, 1 Mart)

Leavy, M. A. (2020, 27 Nisan). Teaching Acting in the Time of COVID-19: Where is Everybody?, UC Davis Blog. <https://www.ucdavis.edu/arts/blog/teaching-acting-time-covid/>. (Erişim tarihi: 2021, 4 Mart)

Saraç, Y. (2020, 18 Mart). Basın Toplantısı. YÖK Covid-19 Bilgilendirme/Alınan Kararlar. <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/03-uzaktan-egitime-iliskin-alinan-karar.pdf>. (Erişim tarihi: 2021, 1 Mart)

Saraç, Y. (2020, 26 Mart). Uzaktan Eğitim ve YKS Ertelemesine İlişkin. YÖK Covid-19 Bilgilendirme/Alınan Kararlar. <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/04-uzaktan-egitim-ve-yks-ertelenmesine-iliskin.pdf>. (Erişim tarihi: 2021, 1 Mart)

Saraç, Y. (2020, 20 Nisan). Pandemi Günlerinde Türk Yükseköğretimi. YÖK/Covid-19 Bilgilendirme. <https://covid19.yok.gov.tr/Sayfalar/HaberDuyuru/pandemi-gunlerinde-turkyuksekogretimi.aspx>. (Erişim tarihi 2021, 1 Mart)

Schechner,R.(t.y.).Introduction to Performance Studies. Coursera,<https://www.coursera.org/learn/richard-schechners-introduction-to-performance-studies>. (Erişim tarihi 2021, 10 Mart)

Schechner, R. Forum: After Covid-19, What?. (2020). The Drama Review, 64(3). MIT Press Journals, <https://>

doi.org/10.1162/dram_e_00960. (Erişim tarihi: 2021, 12 Mart)

Sicre, D. (2020, 11 Mart). Teaching Theatre Online: A Shift in Pedagogy Amidst Coronavirus Outbreak. Google Documents, https://docs.google.com/document/d/1ikeJ_frOOEUa50CLAdz86hq5CxQwBQ2T4hbSI2nYdM/edit. (Erişim tarihi: 2021, 5 Mart)

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020, 13 Mart). Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde Koronavirüs Zirvesi Düzenlendi. T.C. Sağlık Bakanlığı/Haberler. <https://www.saglik.gov.tr/TR,64414/cumhurbaskanligi-kulliyesinde-koronavirus-zirvesi-duzenlendi.html>. (Erişim tarihi: 2021, 11 Mart)

T.C Sağlık Bakanlığı. (2020, 7 Aralık). Covid-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Genel Bilgiler, Epidemiyoloji ve Tanı. T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilgilendirme Sayfası. <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39551/0/covid19rehberigenelbilgilerapidemiyolojivetanipdf.pdf>. (Erişim tarihi: 2021, 11 Mart)

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2021, 25 Şubat). Genel Koronavirüs Tablosu. T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilgilendirme Sayfası. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html>. (Erişim tarihi: 2021, 1 Mart)

Tiyatro Dergisi. (2020, 2 Kasım). Tiyatro Kooperatifi '5G:XR Brighton & İstanbul' Projesinde!. <https://tiyatrodergisi.com.tr/tiyatro-kooperatifi-5gxr-brighton-istanbul-projesinde/>. (Erişim Tarihi: 2021, 27 Mart)

YÖK Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği. (11 Mayıs 2020). Üniversitelerdeki Sınavlara İlişkin Karar. YÖK Covid-19 Bilgilendirme/Alınan Kararlar. [https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alınan-kararlar/19-universitelerdeki-sınavlara-iliskin-karar.pdf](https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/19-universitelerdeki-sınavlara-iliskin-karar.pdf). (Erişim tarihi: 2021, 1 Mart)

Yükseköğretim Kurumu. (2021a, 18 Şubat). Pandemi Sürecinde Online Eğitimin Verimliliğine İlişkin Öğretim Elemanı Anket Raporu. YÖK/Haber Belgeleri. <https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/Haber%20%c4%b0%-c3%a7erisindeki%20Belgeler/Dosyalar/2021/ogretim-eleman-anket-sonuclari.pdf>. (Erişim tarihi: 2021, 3 Mart)

Yükseköğretim Kurumu. (2021b, 18 Şubat). Pandemi Sürecinde Online Eğitimin Verimliliğine İlişkin Öğrenci Anket Raporu. YÖK/ Haber Belgeleri. <https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/Haber%20%c4%b0%-c3%a7erisindeki%20Belgeler/Dosyalar/2021/ogrenci-anket-sonuclari.pdf>. (Erişim tarihi: 2021, 3 Mart)